

Birlikte yaşadığımız hayvanlarla, bitkilerle etkileşimlerimiz kent hayatının ve kültürünün önemli bir bileşenidir.

Mustafa AYDIN
E. Vali Yardımcısı

Yaşamda İnsan ve Hayvan Birlikteliği

Kent hayatında ve kültüründe hayvanların da yerinin olduğu unutulmamalıdır. Kentin yaşam alanlarında, sokaklarında ve habitatında yalnızca insanlar değil, bütün canlılar ortaklaşa bir ekosistem içerisinde varlık gösterirler. Bu gerçekliği hesaba katan düzenlemelerle daha yaşanabilir ve adil bir hayatın inşası olanaklıdır.

Bu doğrultuda, **kentsel hayatın, insanların barınma alanları da dahil olmak üzere, başka canlıların da yaşam alanı olduğunu kabul etmemiz gerekiyor.** Kent mekândaki parklar, bahçeler, avlular, çatılar, sokaklar insanların alanı olmanın

ötesinde pek çok canlının evidir. Bu kabul doğrultusunda, kentsel hayatın hayvanların yaşam koşulları ve ihtiyaçlarına da uygun hale getirilmesi önemlidir.

Birlikte yaşadığımız hayvanlarla, bitkilerle etkileşimlerimiz kent hayatının ve kültürünün önemli bir bileşenidir. Ne var ki, pek çok kentsel mekânı yaşam alanı olarak kullanan bu canlılar, pek çok sebeple yaşam alanlarından itilip kentsel çepelere sürüklenmekte ya da yok olmaktadır.

Ayten Alkan "Hayvanları Dahil Eden Bir Şehir Kuramına Doğru" başlıklı yazısında; "... İnsan yoğunlaşma-

sının yüksek mühendisliğe maruz kalmış varoluş alanı olarak modern şehir, birçok hayvan türünün yaşayabilmesine elverişli çevreyi neredeyse yasaklar... Modern şehrin yaptığı büyü, hayvanları ya fiilen ya da anlam ve birlikte yaşam haritalarımızda çok büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır."

"... insanların şehirlerin başlıca faileri olduğu fikri akademik düşüncede hakim nitelik taşır. Bu fikir, çağdaş şehir kuramında insan-merkezli bir yanlılıkla kendini gösterir. Şehir doğaya karşıt kurulum ve hayvanlar da şehrin dışında bırakılan bu alanla özdeş görülüp analize dahil edilmez.

Kentlerimizi planlarken, yeni yerleşimler açarken diğer canlıların varlığı unutulmamalı, buralarda onların da yaşamakta olduğu görülmelidir.

“... Hayvanların şehirdeki mevcudiyeti geçmişte kalmış ya da kırsal alana özgü bir gerçeklik değildir. Evlerimizde, bahçelerimizde, hudut bölgelerinde, çatlarda, parklarda, pencere önlerinde, şehrin gökyüzünde, metruk binalarda, sokaklarda, demiryollarında, kanalizasyon sistemlerinde ve yeraltı dehlizlerinde hayatlarını sürdürürler... şehrin haritasına hayvanları yerleştirmek ve şehri kavradığımız kuramsal yaklaşımları hayvanları da hesaba katarak gözden geçirmek...” Görüşlerine yer vermiştir (Kaynak: Şehir ve Hayvan, Ayten Alkan-Patika Kitap Yayınları-2020-İstanbul).

Pınar Karababa “Sınırlı Kamusal İçinde Görünmez Patikalar: Konya’da Kuşlar, Anıtlar ve Dışardakiler” başlıklı yazısında; “...kentin genel algısının doğaya karşıt, kendini ve sakinini doğadan ve hayvandan ayıran bir yapı olarak kurulması... doğa adına doğayı kentin dışına yerleştiren bir doğacılık, sadece kent referanslı bir ekolojiye odaklanmak, sağlıklı bir doğa ortada yokken organik beslenme iddiasında bulunmanın veya refüjleri park sanmanın yarattığı aldanmaya doğru gidebilir.” Görüşlerine yer vermiştir (Kaynak: Şehir ve Hayvan, Ayten Alkan-Patika Kitap Yayınları-2020-İstanbul).

Kentlerdeki insan odaklı, diğer canlıları göz ardı eden değişim kentleri

tanımsız hale getirmekte, insanların da yaşamını pek çok açıdan olumsuz bir biçimde etkilemekte ve farklı kentsel mekânlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan canlıları zorlamaktadır. Buna ek olarak, kırsal alanlarda da insan eliyle gerçekleştirilen müdahalelerden dolayı oluşan çevre sorunları, birçok canlı türünün yok olmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, kentsel alan, kırsal alan, kıyılar ve deniz habitata adeta iflas etmektedir.

Pınar Karababa yukarıdaki yazısında; “Kentte yaşayan ve kentte olmaları bir şekilde kabul gören ya da doğal olarak kent mekanına dahil edilen hayvanlar vardır. Güvercin, serçe, karga, kedi ve köpek bunlara örnektir. Daha romantik çağrışımlarla kırlangıç, daha pastoral ve bazen bıkkın, negatif çağrışımlarla fare, kaplumbağa, kirpi, salyangoz ve karınca gibi hayvanlar da kentlinin aşinalık sınırları içinde yer alırlar. Tilki, sincap, yabandomuzunun ise kentteki varlığı kentlinin kentteki varlığından kuşkuya düşürecek niteliktedir...” görüşlerine yer vermiştir.

Kentlerimizi planlarken, yeni yerleşimler açarken diğer canlıların varlığı unutulmamalı, buralarda onların da yaşamakta olduğu görülmelidir. Kent planlamasında karar vericiler, baskı grupları, hayvan hakları savunucuları coğrafyamızın tamamında canlıların yaşam haklarının korunmasını öne almalıdırlar. Yaşama hakkı tüm canlılar için tartışmasıdır.

Bu çerçevede aşağıdaki sorulara cevap bulmalıyız.

1. Kent kültüründe ve kırsal alanda hayvan yaşamının yeri,
2. Hayvan dostu kentin tanımı,
3. Kent mimarisinde dünden bugüne hayvan yaşamını dikkate alan mimari çalışmalar ve günümüzde yapılanlar,

4. Kent planlamasında güvenli hayvan yaşam alanları,
5. Kentsel ve kırsal alanlarda, peyzaj düzenlemede hayvan habitatinin önemi ve olması gerekenler.

Esasen 5199 sayılı Hayvan Haklarını Koruma Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu bazı düzenlemelerde bulunmuştur.

5199 Sayılı kanunun 1. maddesi “... hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır.”

4. maddesi, “Bütün hayvanlar eşit doğar ve bu Kanun hükümleri çerçevesinde yaşama hakkına sahiptir, Evcil hayvanlar, türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmelidir, Nesli yok olma tehlikesi altında bulunan tür ve bunların yaşama ortamlarının korunması esastır, Yabani hayvanların yaşama ortamlarından koparılması, doğada serbestçe yaşayan bir hayvanın yakalanıp özgürlükten yoksun bırakılmaması esastır.” hükümlerini ifade etmektedir.

4915 Sayılı kanunun Av ve yaban hayvanlarının korunması ve koruma alanları başlıklı 4. maddesi, “Yaban hayvanı türleri içinde yer alan ve Bakanlıkça belirlenen av hayvanlarından, korunması gerekenler Merkez Av Komisyonunca, av hayvanlarının dışında kalan yaban hayvanları ile diğer türler gerektiğinde ilgili kuruluşların uygun görüşleri alınarak Bakanlıkça koruma altına alınır. Bu karar Resmî Gazete’de yayımlanır. Koruma altına alınan yaban hayvanları avlanamaz. Yaban hayvanları üreme, tüy değiştirme ve göç

dönemlerinde rahatsız edilemez, yavru ve yumurtaları toplanamaz, yuvaları dağıtılamaz ve memeliler kış uykusunda rahatsız edilemez....

Av ve yaban hayvanlarının beslenmesine, barınmasına, üremesine ve korunmasına imkân veren doğal yaşama ortamları zehirlenemez, sulak alanlar kirletilemez, kurutulamaz ve bunların doğal yapıları değiştirilemez. Yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında yaban hayatı tahrip edilemez, ekosistem bozulamaz, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları ile üretme istasyonları dışında da olsa bu sahalara olumsuz etki yapacak tesislere izin verilemez, varsa mevcut tesislerin atıkları arıtılmadan bırakılamaz, onaylanmış plânlarda belirtilen yapı ve tesisler dışında hiçbir yapı ve tesis kurulamaz, irtifak hakkı tesis edilemez. Bu sahalarda Bakanlıkça gerektiğinde ilave yasaklamalar getirilebilir. Bakanlığın uygun görüşü alınmadan diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yasaklama getirilemez. Yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarındaki kamuya ait açıklıkların ve mevcut olan ağaçların, bitki örtüsünün yanması, her ne sebeple olursa olsun kesilmesi, sökülmesi, boşulması, budanması sonucunda oluşacak açıklıklar ve arazinin düzeltilmesi suretiyle elde edilecek sahalarda işgal edilemez, kullanılamaz, bu yerlere her türlü yapı ve tesis yapılamaz, bu yapı ve tesisler tapuya tescil edilemez...." hükümlerini ifade etmektedir.

Av ile ilgili düzenlemeler dışında hayvanların korunmasına ilişkin net hükümler bulunmaktadır. Bu hükümlere göre coğrafyamızda insan-hayvan birlikteliği, hayvanların yaşam alanlarının korunması, geliştirilmesi ve kent planlarında ve plan notlarında bunlara yer verilmesi gerekmektedir.

5199 Sayılı kanunun 16. maddesi il hayvanları koruma kurulunun gö-

revlerini tanımlamıştır. Buna göre kurulun; *münhasıran hayvanların korunması, sorunların tespiti ve çözümlerini karara bağlamak üzere; av ve yaban hayvanlarının ve yaşama alanlarının korunması ve avcılığın düzenlenmesi hususlarında alınmış olan Merkez Av Komisyonu kararlarını göz önünde bulundurarak; a) Hayvanların korunması ve kullanılmasında onların yasal temsilciliği niteliği ile bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek, b) İl sınırları içinde hayvanların korunmasına ilişkin sorunları belirleyip, koruma sorunlarının çözüm tekliflerini içeren yıllık, beş yıllık ve on yıllık plân ve projeler yapmak, yıllık hedef raporları hazırlayıp Bakanlığın uygun görüşüne sunmak, Bakanlığın olumlu görüşünü alarak hayvanların korunması amacıyla her türlü önlemi almak, vb. görevleri bulunmaktadır.*

Hayvanların yaşamları ve korunması ile ilgili bir sorun var. Yukarıdaki yasal düzenlemelerle konunun il Hayvan Hakları Kurulunun görev alanına girdiği düşünülmektedir. Kenti planlayan kurumların görev ve

sorumlulukları olmalı ve bu planlar yapılırken hayvanların yaşam alanları ve korunmasına yönelik düzenlemeler yapılmalı. DKMP'nin görev alanında yer alan geniş bir coğrafya var. Dağlarda, ormanlarda süren yaşamın korunması gerekiyor. Oradaki hayvanlar yaşamını güvenli olarak nasıl sürdürecektir?

Ancak sorunların çözülmediği bilinmektedir. Kurumlar bu konuda gerekli çalışmalar yaptıklarını ifade edebilirler. O nedenle "bunlar yapılıyor" demek yerine, "bir daha/yeniden" ele alınmalıdır.

Bu çerçevede yapılacak tüm çalışmalar ve planlamalarda bu konulara dikkat edilerek, hayvanların da yaşam hakkının korunması ve geliştirilmesi gerektiği inancından hareketle; İzmir Barosu Hayvan Hakları Komisyonu ve Mülkiyeliler Birliği İzmir Şubesi Hayvan Hakları Grubu ile ortaklaşa hazırlanan "Yaşam Alanlarında İnsan ve Hayvan Birlikteliği Çalıştayı" İzmir Barosu ev sahipliğinde 11-12 Haziran 2022 tarihlerinde gerçekleştirildi.

Hayvanların yaşam hakkının da varlığı kabul edilerek; hayvanların insan menfaati ve ihtiyaçları için var olduğuna dair toplumda yer alan genel düşüncenin değiştirilmesi için farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.

Hiçbir canlının bir başkasının menfaati uğruna eziyet görmediği bir dünyada hep birlikte yaşamanın da mümkün olduğuna dikkat çekmek amacıyla düzenlenen çalıştayın ilk gününde konu “Kentsel ve Kırsal Alanlarda Hayvan Hakları”, “Hayvanlar İçin Güvenli Kentler” ve “Kentsel ve Kırsal Alanlarda Kamu Kurumlarının Hayvan Hakları Konusundaki Sorumlulukları” başlıklı üç oturumda ele alındı.

Çalıştayın ikinci gününde ise “Birlikte Yaşam ve Toplumsal Farkındalık”, “Kent Yaşamında Hayvan Hakları”, “Kent Planlanmasında Hayvanların Yeri” Kamu-STK İşbirliği ve Yöntemleri” ve “Doğal Hayatın Korunması ve Geliştirilmesi” konulu atölye çalışmaları yapıldı.

Atölye çalışmalarına birçok STK ve meslek odalarından üyeler ile sahada aktif çalışan hayvan hakları aktivistleri ve kamu kurum temsilcileri de katıldı. Katılımcıların öne sürdüğü görüş ve düşünceler doğrultusunda, yaşam alanlarında hayvan ve insan birlikteliğinin sağlıklı ve adil bir şekilde sürmesi için çözüm önerileri dikkate alınarak sonuç raporu hazırlanmıştır.

Sonuç Raporunda özetle aşağıdaki görüşlere yer verilmiştir.

“Yaşadığımız coğrafyada insan-hayvan ilişkilerinde sorunlar olduğu bilinmektedir. Kentlerdeki diğer canlıları göz ardı eden insan odaklı değişim; kentleri tanımsız hale getirmekte, insanların yaşamını pek çok açıdan olumsuz olarak etkilemekte ve farklı kentsel mekanlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan canlıları zorlamakta, kırsal alanlarda da insan eliyle gerçekleştirilen müdahalelerin yol açtığı çevre sorunları, birçok canlı türünün yok olmasına neden olmaktadır.

Yaşadığımız coğrafyada yapılacak tüm çalışmalar ve planlamalarda bu konulara dikkat edilerek, hayvanların da yaşam hakkının korunması ve geliştirilmesi gerektiği inancından hareketle; hiçbir canlının bir başkasının menfaati uğruna eziyet görmediği bir dünyada hep birlikte yaşamanın mümkün olduğuna dikkat çekmek amacıyla katılımcıların öne sürdüğü görüş ve düşünceler doğrultusunda;

Hayvanların yaşam hakkının da varlığı kabul edilerek; hayvanların insan menfaati ve ihtiyaçları için var olduğuna dair toplumda yer alan genel düşüncenin değiştirilmesi için farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.

1. Belediyeler başta olmak üzere ilgili tüm kamu kurumları sokakta yaşayan hayvanlar için kısırlaştırma, tedavi ve rehabilite etme gibi kanundan doğan sorumluluklarını derhal yerine getirmelidir. Kurumların yetersizliği ve denetimsizliğinden hayvanlar değil kanunda yazdığı şekilde yine kurumlar sorumlu tutulmalıdır.
2. 5199 sayılı kanunda düzenlenen eğitim hükümleri uygulamada derhal işler hale getirilerek, yaşam alanlarında insan-hayvan birlikteliğinin doğru anlaşılması için eğitim programları hazırlan-

malı, küçük yaştan itibaren bu eğitimler ile toplumun bilinçlenmesi sağlanmalıdır. Okullardan başlamak üzere, kamu kurumlarında, işletmelerde, dernek, meslek odaları vb. örgütlü kurumlarda bu eğitimler bir plan dahilinde verilmelidir. Site/apartman toplantılarında site içindeki hayvanların beslenmesi hususunda farkındalık eğitimleri verilmelidir. Klasik eğitimler dışında tiyatro, hayvanların beden dili, yardıma muhtaç hayvanlar için ne yapılmalı vb. konulu eğitimlere önem verilmelidir.

3. Hayvanlar ile ilgili tanık olunan tüm ihlaller için yerel yönetimlerce 7/24 bilgi danışma hattı kurularak ihlaller karşısında yaşanan iletişimsizliğin önüne geçilmeli, toplum bu danışma hatları aracılığıyla bilgilendirilmelidir.
4. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu yeniden düzenlenerek kanunun amacına uygun maddeler getirilmeli, mevzuat amacı ve uygulama arasındaki çatışma giderilmelidir. Bu kapsamda;
 - Üçüncü maddede yer alan tanımlar başlığındaki belirsizlik giderilerek türler arası eşitsizliğe sebep olan tüm hayvan tanımlamaları kaldırılmalı, kentte insanla birlikte yaşayan kuş türlerini, eklem bacaklıları, fareleri de kapsayacak şekilde genel bir hayvan ve hayvan hakkı tanımı düzenlenmelidir.
 - Hayvan Koruma Kanunu isimli bir kanunda yer alması gereken kesim hayvanı, deney hayvanı tanımı kaldırılmalıdır.
 - Kanuna hayvanların beslenme ve barınma haklarına da sahip olduğu eklenmelidir.
 - Hayvan sahiplenilmesi ve bakımı isimli beşinci madde-

den sahiplendirme kavramı çıkarılarak hayvan-insan arasındaki mülkiyet anlayışına son verilmelidir. Bu maddeye bakımevlerindeki hayvanlara yuva olmak isteyenlere eğitim verilmesi ve bu kişiler ile ön görüşme-anket şartı eklenmelidir. Bu kişilerin belli sürelerle denetlenerek, hayvanın hem fiziki hem manevi bütünlüğünün korunması yükümlülüğü kanuna eklenmelidir.

- Günümüzde “tehlike arz eden hayvan” şeklinde nitelendirilen güçlü hayvanların yuvalandırılması prosedürü yeniden düzenlenerek bu nitelendirmeyle hapis altında tutulan hayvanlar yuva olacak ailelere özel eğitim şartı getirilerek yuvalandırılmalıdır.
- Altıncı madde dördüncü fıkrada düzenlenen “öncelikle alındıkları ortama bırakılır” ifadesi yeniden düzenlenerek “öncelikle yuvalandırılması denemeli, yuvalandırma yapılmadığı takdirde alındığı yere bırakılmalı” şeklinde düzenleme yapılmalıdır.
- Hayvanların mal olmadıkları gerçeğinden hareketle, onuncu madde tümüyle kaldırılmalı, maddenin mevcut halinde yer alan hayvan üretim ve ticareti suç olarak tanımlanarak tamamen yasaklanmalı bu kapsamda petshoplarda hayvan satışı tamamen yasaklanmalı üretim çiftliklerinin faaliyeti durdurulmalıdır.
- Onbirinci maddede düzenlenen folklorik amaçla geleneksel dövüşler ibaresi kaldırılarak hayvan dövüştürmek tamamen yasaklanmalıdır.
- Onikinci maddede yer alan hayvan kesilmesi hükmünün

hayvanları koruma kanununda yeri yoktur, kaldırılmalıdır.

- Ondördüncü maddede düzenlenen yasaklar güncellenerek yeni yasaklar eklenmelidir. Bu kapsamda ev hayvanı satışı yasaklanmalı, I bendinde yer alan tehlike arz eden hayvanlar düzenlemesi kaldırılmalı, havai fişek kullanımı tamamen yasaklanmalıdır.
- Hayvanların yaşam alanlarından sadece tedavi, kısırlaştırma, aşı amacıyla belediyenin personeli ve yerel hayvan koruma görevlileri tarafından alınabileceklerinin hükme bağlanması sağlanmalıdır.
- Onbeşinci maddede yer alan il hayvan koruma kurulu toplantılarına sahada aktif olan bireysel gönüllüler/yerel hayvan koruma gönüllülerinden de 2 kişi katılmalıdır. Toplantılar ayda bir yapılmalıdır. Alınan kararlar valiliğin ve belediyenin sitesinde düzenli ve kamuoyuna açık şekilde resmi olarak yayımlanmalıdır.
- Onyedinci maddede düzenlenen kanun hükümlerine uyulup uyulmadığına ilişkin denetim mekanizması güçlendirilmeli, bu maddenin uygulamadaki yetersizliği sonucu oluşan ihlallere derhal son verilmelidir.
- Yirminci maddede düzenlenen eğitici yayınların saati artırılmalı ve yayınları gerçekleştirmeyen kurumların RTÜK tarafından denetimi sağlanmalıdır.
- Yirmibirinci maddede yer alan trafik kazası sonrasında doğacak olan tedavi masrafları trafik sigortaları tarafın-

dan karşılanmalı ve hükme sigorta kanununa atıf yapılan bir ifade eklenmelidir.

- Yirmikinci maddede düzenlenen hayvanat bahçeleri hükmü kaldırılarak, buralarda halen var olan hayvanların rehabilitasyonu sağlanmalı, bu bahçelerin yenilerinin kurulması yasaklanmalıdır. Hayvanların esareti eğlence konusu değildir.
- Yirmidördüncü maddede yer alan koruma altına alma ifadesine netlik kazandırılarak el konulan hayvanların bakımevlerine hapsedilmelerine engel olunmalıdır. Bu maddeye yuvalandırma konusunda yerel hayvan koruma görevlileri ile yardımlaşma hükmü eklenmelidir.
- Kanunda yer alan para cezaları caydırıcı olacak şekilde artırılmalıdır.
- Hapis cezaları da artırılarak alt sınırının 3 yıl ve üzerine çıkarılması sağlanmalıdır.
- Madde 28/A’da düzenlenen ikili şikâyet mekanizması ve sahipli-sahipsiz hayvan ayrımı kaldırılarak, her hayvana karşı işlenen suçlarla ilgili olarak doğrudan cumhuriyet savcılıklarına başvuru imkânı getirilmelidir. Hayvan karkolları ve hayvan soruşturma büroları oluşturulmalıdır.
- Ek maddede her il ve ilçeye insan nüfusundan ziyade hayvan popülasyonuna göre bakımevi kurulması şartı getirilmelidir. Bu maddede yer alan öncelikle alındıkları yere bırakılmalı ifadesindeki öncelik ibaresi kaldırılarak doğrudan alındığı yere bırakılması zorunlu kılınmalıdır.

- İkinci ek maddede yer alan yunus parklarının kapatılması 10 yıla bırakılmayarak en kısa sürede kapatılmaları sağlanmalıdır.
 - Geçici madde 3'te yer alan yasaklı ırk kavramı tamamen kaldırılmalıdır. Yasaklanması gereken hayvanlar değil, bu hayvanlara uygulanan kötü muameledir.
 - Geçici madde 4'te düzenlenen süreler kısaltılarak 2024 yılına kalmadan en kısa sürede bakımevleri açılması sağlanmalıdır.
 - Yönetmelikte gönüllülerin bakımevlerine mesai saatleri içerisinde ziyaret yapılabileceği gibi gönüllüler ile iş birliğine ilişkin daha açıklayıcı ve net hükümler eklenmelidir.
5. 14.07.2021 tarihinde 5199 sayılı yasada değişiklik yapılmış olmasına rağmen bu değişiklikleri kapsayan yönetmelik hazırlanamamıştır. Yaşanan hak ihlallerine yönelik başvuru prosedürü belirsiz olup; birçok başvuru da bu nedenle sonuçsuz kalmaktadır. Bu nedenle yönetmeliğin bir

an önce çıkarılması için kamuoyu baskısı oluşturulmalı gerekli idari ve hukuki yollara başvurulmalıdır.

6. Geçici hayvan bakım evlerinin birçoğu kanunda ve yürürlükteki yönetmelikte aranan şartları taşımamakta olup; bakımevlerinin şartları kanuna ve yönetmeliğe uygun hale getirilmelidir.
7. Geçici hayvan bakımevlerinde yeterli ve nitelikli personel olmaması nedeni ile rehabilitasyon işlemleri yeterince yapılmadığı gibi, hayvanlar hijyenik olmayan koşullarda yaşamaya mahkûm edilmektedir. Bu nedenle bakım evinin kapasitesine göre yeterli sayıda veteriner hekim ve nitelikli personel istihdamı sağlanmalıdır.
8. Hafta tatili ile ulusal bayram ve genel tatil günlerinde bakım evlerinde nöbetçi veteriner hekim ve personelin bulunmalıdır.
9. Hayvan ambulansı her saatte ve tarihte göreve hazır bulunmalıdır.
10. Geçici hayvan bakım evlerinin işleyişinin kanuna uygun bir şekilde yürütülmesi için belediyelerin yerel hayvan koruma görevlileri,

STK'lar ve gönüllüler ile iş birliği içinde olması sağlanmalıdır.

11. Rutin yapılan bakımevi denetimlerinin dışında, İl Hayvanları Koruma Kurullarınca oluşturulacak ve içinde baro ve STK temsilcilerinin bulunduğu ekiplerce de habersiz ve bildirimsiz denetim yapılması sağlanmalıdır.
12. Valilik ve Belediyelerde yurttaşlar için hayvan hakları eğitimleri düzenlemeli ve eğitimlerde baro ve STK temsilcileri de kolaylaştırıcı olarak yer almalıdır.
13. Hayvan Hakları konusunda, STKlar ile valilikler ve belediyeler arasında iş birliği sağlanmalı ve birlikte çalışma kültürü geliştirilmelidir.
14. Kentler sadece insanların yaşam alanı değildir. Bu bilinçle hareket edilerek; kent planlamasının hayvanlar da düşünülerek ekolojik ve bütüncül bir yaklaşımla yapılması gerekmektedir.
15. Kentlerde, yeşil alanlar artırılmalı, var olanlar korunmalı; açık alanlardaki ağaçlara kuşlar ve arılar için arı tuğlaları, kuş evleri konulmalıdır.
16. Kentlerde, kuş göç yollarını engelleyici faktörler ortadan kaldırılmalı, yapılan planlarda bunlara dikkat edilmelidir.
17. Kentsel tasarım rehberleri yapılırken kentte yaşayan hayvanlar da dikkate alınmalıdır.
18. Kuşların ve birçok kanatlı canlıların, yüksek yapıların dış cephe giydirmelerinde yansıtıcı cam kullanılması ya da yansıtıcı şekilde ışıklandırma yapılması nedeniyle, camlara çarparak öldüğü gerçeği göz önüne alınarak bina dış cephe giydirmelerinde yansıtıcı cam ve yansıtıcı ışıklandırma kullanımı durdurulmalı, var olanları değiştirilmelidir.
19. Dere ıslah projeleri, ekolojik koridorlar oluşturacak şekilde tasar-

- lanmalı; hayvanlar için geçiş ve beslenme alanları oluşturulmalıdır.
20. Kentte yuvalandırılmış hayvanların gezebileceği ve sosyalleşebileceği özel alanlar oluşturulmalıdır.
21. Kent mobilyaları yerleştirilirken hayvanlar düşünülmelidir.
22. Kentin birçok noktasına, su ve mama kapları yerleştirilmeli ve rutin olarak bu kapların temizliği sağlanmalıdır.
23. Kentsel dönüşüm planlanırken, hayvanlar da düşünülerek hareket edilmelidir.
24. Kentlerin hayvanların da yaşam alanı olduğu göz önüne alınarak; İmar mevzuatında, hayvanların yaşam alanlarının korunması, popülasyona göre yeni yaşam alanları oluşturulması yönünde değişiklik yapılması sağlanmalıdır.
25. Ormanların insan tarafından kullanım şekilleri değiştirilmeli, bu kapsamda, habitatlara motorlu araçlarla giriş yasaklanmalı, "Mutlak Koruma" alanına insan erişiminin engellenmesi için gerekli önlemlerin alınması ve denetimlerin sıklaştırılması sağlanmalıdır. "Yaban Hayatı Koruma Sahalarının" acilen kurulması gerekmektedir.
26. Suların tahliyesi için altyapı çalışmaları sırasında yapılan menfez ve alt geçitlerin yaban hayvanlarının biyolojik ve etolojik ihtiyaçlarına uygun şekilde tasarlanmalıdır.
27. Yaban hayvanlarının otoyollara atlamaması ve Habitat parçalanmasını önlemek amacıyla otoyollar ile bölünmüş alanlarda yapılan ekolojik köprülerin sayısı acilen artırılmalıdır. Köprüler doğal vejetasyona ve toprak yapısına uygun olarak örtülüp, bitkilendirilmelidir. Hayvan bireylerinin ve sürülerin olası geçiş veya risk durumlarından (yangın vb.) kaçışı sırasında köprülere yönlendirilmesini sağlamak için gerekli mimari uygulamalar ve planlar yapılmalıdır.
28. Sürüngenlerin (kamplumbağa vb.) geçişleri için asfalt yolların ve demiryollarının altına geçitler yapılmalıdır.
29. Orman yangınlarında en çok zararı hayvanlar görmekte olup; bu zararı engelleyebilmek/en aza indirebilmek için; yangın riskinin bulunması veya yangın başlaması haline o bölgede yaşayan hayvan varlığının korunması ve güvenli alanlara nakli için gerekli planlama, organizasyon, personel ve araç tahsisi yapılması ve gönüllülerin de sisteme dahil edilmesi konusuna orman yangınlarıyla mücadele komisyonu kararlarında yer verilmelidir.
30. Afet gönüllülüğü eğitimine, yaban hayvanlarına ilkyardım ve müdahale konulu dersler eklenmelidir ve bu eğitimlerin artırılarak verilmesiyle gönüllü sayısının artırılması ve akredite edilmesi sağlanmalıdır.
31. Her türlü av ve avcılık faaliyetlerinin yasaklanması ve yasak ihlallerinin denetlenmesi, caydırıcı cezai yaptırımlar uygulanması gerekmektedir.
32. Herhangi bir kanuni sebeple (yasal düzenlemeler, geçmişteki 2B gibi orman alanı uygulamaları, aflar vb.) orman alanlarının daraltılmaması sağlanmalı ve koru ormanlarının artırılması sağlanmalı ve teşvik edilmelidir.
33. Orman köylülerine yangınla mücadele ve yaban hayvanlarının korunmasına yönelik eğitimler verilmelidir.
34. Sudaki yaşama zarar veren mikroplastiklerin engellenmesi için tek kullanımlık plastikler yasaklanmalıdır.
35. Denizlerimize yapılan derin deşarj uygulamasına son verilmelidir.
36. Kıyılardaki dolgu alanları sudaki ekolojik denge gözetilerek sınırlandırılmalıdır.
37. İklim krizinin giderek artması beklenen etkilerine karşı, hassas doğal hayat bölgelerinin ve yaban hayvan türlerinin korunması için koruma planları geliştirilmeli ve politikalar üretilmelidir.""

Görüşleri belirlenmiş, kamuoyu ve ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşılmıştır.

Sonuç olarak;

Kent planlamasında karar vericiler, baskı grupları ve o kentte yaşayanlar; kentlerimiz planlanırken, yeni yerleşimler açılırken diğer canlıların varlığı unutulmamalı, buralarda onların da yaşamakta olduğu görülmemeli, coğrafyamızın tamamında canlıların yaşam haklarının korunması öne alınmalıdır. Yaşama hakkı tüm canlılar için tartışmasıdır.

Kent kültüründe ve kırsal alanda hayvan yaşamının yeri iyi anlaşılmalı ve uygulamalarla adeta hayvan dostu kenti ortaya çıkarmalı, kent planlamasında ve kent mimarisinde hayvan yaşamını dikkate alan çalışmalara yer verilmeli, hayvanlar için güvenli yaşam alanları oluşturulmalı ve korunmalı, 5199 ve diğer yasalardaki eksiklikler giderilmeli, kurumlar görevlerini tam olarak yerine getirmeli ve bu konuda kamuoyu oluşturulmalıdır.

Kara avcılığı yasaklanmalı ve "Yaban Hayatı Koruma Alanları" oluşturularak doğal hayat korunmalı ve geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Alkan, A. (2020) "Şehir ve Hayvan" Patika Kitap, İstanbul
<https://www.mulkiyeizmir.org.tr>,
<https://izmirbaro.org.tr>